

การพัฒนาหออัตลักษณ์นครน่านให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของเมืองน่าน Development of Nakhon Nan Identity Hall as a Historical Learning Site of Mueang Nan

พรศิริ แสนสุข* กิตติกรณ์ สมยศ ทิพวรรณ สุขมี ยุทธภูมิ สุประการ และ รัชณี คำลือ
Pornsiri Saensuk*, Kittikorn somyot, Tippawan Sukmee, Yutthaphum Suprakan and Ratchanee Khamlue

วิทยาลัยชุมชนน่าน ต.ตุไต้ อ. เมือง จ. น่าน
Nan Community College, Du Tai Subdistrict, Mueang District, Nan
*E-mail : Klumpuan.le@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวม ประมวลผลและปรับปรุงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นน่าน เพื่อพัฒนาปรับปรุงการจัดแสดงนวัตกรรมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้หออัตลักษณ์นครน่าน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้แบบเจาะจง ได้แก่ ผู้แทนจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหออัตลักษณ์นครน่าน ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จัดเวทีถอดบทเรียน ประชุมกลุ่มย่อยและการลงสำรวจพื้นที่ ผลการวิจัย พบว่า การจัดแสดงข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองน่าน ปรากฏข้อมูลในยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น ช่วงรัชกาลที่ 1 ซึ่งตรงกับสมัยของเจ้าผู้ครองนครน่าน คือ เจ้าฟ้าอัครวรปัญญา เท่านั้น แต่ประวัติศาสตร์เมืองน่านมีมาอย่างยาวนานมากกว่า 600 ปี และมีประวัติการย้ายเมืองมากกว่า 5 ยุคสมัย ซึ่งข้อมูลที่จัดแสดงภายในหออัตลักษณ์นครน่านยังคงขาดรายละเอียดและความสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การย้ายเมืองในแต่ละยุคสมัย ควรมีการเพิ่มข้อมูลยุคสมัยต่าง ๆ ของเมืองน่านให้ครบ 5 ยุคสมัย ด้านการจัดแสดงนวัตกรรมในหออัตลักษณ์นครน่าน การทำให้เป็นแหล่งเรียนรู้ต้องมีการปรับปรุงการจัดแสดง ซึ่งผู้วิจัยพบว่า มี 4 ส่วน ได้แก่ ด้านเนื้อหาและข้อมูล สื่อการเรียนรู้และนวัตกรรมการจัดแสดง กิจกรรมการเรียนรู้ในหออัตลักษณ์นครน่านและด้านอาคารสถานที่ และการพัฒนาหออัตลักษณ์น่านให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เมืองน่านได้ มีอีก 4 บทบาท คือ การนำชม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมตามประเด็นและวาระโอกาส และการให้บริการโปรแกรม/เส้นทางทเรียนรู้

คำสำคัญ : หออัตลักษณ์นครน่าน แหล่งเรียนรู้ ประวัติศาสตร์เมืองน่าน

Abstract

The purposes of the research were to collect, evaluate, and improve the history of Nan to develop innovation exhibition and learning resources of Nakorn Nan Identity Hall. The samples based on purposive sampling were representatives from various sectors participating in Nakorn Nan Identity Hall. The research was called a participatory action research by means of studying data from interview, lesson learned, focus group, and surveying. The findings of the research indicated that; the exhibition of the history of Nan appeared the information only from the Prehistorical era to the early Rattanakosin period-King Rama I during the reign of the ruler of Nakhon Nan-Prince Atthawarapanyo. According to the history of Mueang Nan, it had a long history more than 600 years and moving the city more than 5 eras, which the exhibition information that was displayed at Nakorn Nan Identity Hall still lacked the details and importance of moving the city in each era. In addition, the exhibition information of Mueang Nan in all 5 eras should be added. In terms of innovation exhibition of Nakorn Nan Identity Hall, being the learning center should develop exhibiting that

the researcher found that it contained 4 parts: content and information, learning media and exhibiting innovation, learning activities at Nakorn Nan Identity Hall, and the buildings. In terms of developing Nakorn Nan Identity Hall to be learning resources based on Mueang Nan history, it comprised 4 roles consisting of navigation, leaning activity management, activity management according to issues and occasions, and providing services of program / learning curve.

Keywords : Nakhon Nan Identity Hall, Learning Source, History of Mueang Nan

บทนำ

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง “แหล่ง” หรือ “ที่รวม” อันอาจเป็น/สถานที่ หรือ ศูนย์รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน เป็นการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน จะเห็นได้ว่าการจัดแหล่งเรียนรู้อยู่มากมายทั้งภาครัฐและเอกชน วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งนั้นแตกต่างกันออกไป พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้ภาครัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ในทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุด ประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษา และนันทนาการแหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) เพื่อให้การเรียนรู้สามารถตอบสนองความต้องการของคนทุกช่วงวัย ประกอบกับวิวัฒนาการของเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่รวดเร็วกระตุ้นให้พิพิธภัณฑ์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญ คือ การให้บริการด้านการเรียนรู้ (Scott and Merritt, 2011) พัฒนารูปแบบการนำเสนอ (Hsu et al., 2006) โดยเฉพาะการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้เชิงวิพากษ์ (Critical learning experiences) ให้กับผู้เข้าชม เพื่อให้สามารถเข้าถึงและพัฒนาขีดความสามารถที่ซ่อนอยู่ในตนเองได้มากขึ้น

น่านเป็นจังหวัดหนึ่งในประเทศไทยที่มีเรื่องราวประวัติศาสตร์มากมาย คำว่า “น่าน” ในตำนานพระอัมภาคว่า “นันทสุวรรณนคร” ต่อมามีการเรียกชื่อเมืองน่านว่า “นันทบุรี” หรือ “นันทบุรีศรีนครน่าน” ที่มาของชื่อเมืองน่าน มาจากชื่อแม่น้ำน่าน อันเป็นที่ตั้งของเมืองที่อยู่บนสองฟากฝั่งแม่น้ำน่าน ก่อตัวขึ้นราวกลางพุทธศตวรรษที่ 18 มีการสถาปนาเมืองวรรณคร (เมืองบัว) ขึ้นโดยราชวงศ์ภูคา ซึ่งมีเชื้อสายกษัตริย์ปกครองมาจนถึง พ.ศ. 2004 รวมทั้งสิ้น 19 รัชกาล ในระหว่างการปกครองของราชวงศ์ภูคานั้น ได้มีการเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับอาณาจักรต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาณาจักรสุโขทัย ในช่วงรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณครและสุโขทัย กระทั่งปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงพุทธศตวรรษที่ 23 เมืองน่านถูกผนวกเข้ากับอาณาจักรล้านนา ตลอดระยะเวลาเกือบ 100 ปี เมืองน่านอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรล้านนา (กรมศิลปากร, 2544) และค่อย ๆ ซึมซับเอาศิลปวัฒนธรรมของล้านนามาไว้ในวิถีชีวิต จนเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม ศิลปะและศาสนา สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เช่น สถาปัตยกรรมพุทธศิลป์ในวัดต่าง ๆ ที่มีความเป็นอัตลักษณ์พื้นถิ่นน่านโดยเฉพาะ มรดกทางวัฒนธรรมประเภทอื่นที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว เช่น ประเพณีแข่งเรือ ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา งานประณีตศิลป์บนผืนผ้าอาภรณ์ รวมทั้งดนตรีนาฏศิลป์เฉพาะถิ่นและการละเล่นที่เป็นแบบฉบับของตัวเอง เช่น ซอล่องน่าน ผ้าลายน้ำไหล เรือเอกลักษณ์หัวพญานาค (ภาณุรังสีและวาณี, 2558) จากประวัติศาสตร์อันยาวนานของน่าน ประกอบกับภูมิประเทศที่เป็นเมืองในหุบเขา มีสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว วัฒนธรรมที่เป็นของดั้งเดิม และจุดแข็งของเมืองน่านในอดีตที่มากด้วยเรื่องราวในประวัติศาสตร์ของเมือง มีบ้าน วัด วัง ที่เป็นสถาปัตยกรรมเก่าแก่ สมบูรณ์และสวยงามมีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ที่ยังสืบทอดจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น ฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนของจังหวัดน่านจึงได้รวบรวมเรื่องราวทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อจัดแสดงให้แก่นักท่องเที่ยวและประชาชนที่สนใจได้เข้าเยี่ยมชม โดยได้จัดตั้ง “หออัตลักษณ์นครน่าน” ขึ้น เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2559 ซึ่งถือเป็นสถานที่ในการถ่ายทอด

เรื่องราวประวัติศาสตร์ของเมืองสุลู่หลานได้อย่างภาคภูมิใจ โดยมีวิทยาลัยชุมชนน่านในการขับเคลื่อนดำเนินงาน แต่เนื่องจากข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ของจังหวัดน่านที่จัดแสดงในหออัตลักษณ์นครน่านนั้น มีข้อมูลจากหลายแหล่งและมีข้อมูลที่หลากหลาย นักประวัติศาสตร์และปราชญ์ท้องถิ่นจึงมีการให้ข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงและแก้ไขอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ในปัจจุบันความทันสมัยของเทคโนโลยีเข้ามามีอิทธิพลกับการเรียนรู้มากขึ้น ดังนั้นวิทยาลัยชุมชนน่านในฐานะผู้ขับเคลื่อนการดำเนินงาน จึงเห็นว่า หออัตลักษณ์นครน่านควรมีการรวบรวมประวัติศาสตร์เมืองน่านและศึกษาองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นน่าน เพื่อนำมาพัฒนาวัฒนธรรมการจัดแสดงให้หออัตลักษณ์นครน่านเป็นศูนย์การเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของเมืองต่อไป

วิธีการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงคุณสมบัติ (Purposive sampling) โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ คณะกรรมการบุคลากรของหออัตลักษณ์นครน่าน จำนวน 15 คน และผู้นำชุมชน ตัวแทนจากกลุ่มอาชีพและกลุ่มผู้สูงอายุตำบลตุ๊ใต้ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน จำนวน 15 คน

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลจากคณะทำงานด้านข้อมูลสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล และจากเอกสาร การลงสำรวจพื้นที่และการสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น จัดเวทีถอดบทเรียนและการประชุมกลุ่มย่อย โดยจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นของบุคลากร คณะกรรมการหออัตลักษณ์และชุมชนในพื้นที่ เพื่อศึกษาข้อบกพร่องในการจัดแสดงข้อมูลของหออัตลักษณ์นครน่าน และสรุปเป็นแนวทางข้อเสนอแนะและนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเสนอต่อคณะกรรมการบริหารหออัตลักษณ์นครน่าน เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการจัดการศูนย์เรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของเมืองน่านที่เหมาะสมต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้รวบรวมข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม การลงสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์ การจัดประชุมกลุ่มย่อย และการจัดเสวนากลุ่ม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้อง จัดหมวดหมู่ และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยแบ่งเนื้อหาออก ดังนี้ 1) ข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองน่าน 2) บทเรียนและมุมมองต่อการจัดการหออัตลักษณ์นครน่านจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3) การปรับปรุงการจัดแสดงนิทรรศการและข้อมูลภายในหออัตลักษณ์นครน่าน 4) การพัฒนาหออัตลักษณ์นครน่านสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของเมืองน่าน

ผลการวิจัย

การพัฒนาหออัตลักษณ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของเมืองน่าน มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาหออัตลักษณ์ นครน่านให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เมืองน่าน ที่สร้างการเรียนรู้ให้กับคนเมืองน่าน นักท่องเที่ยวและผู้สนใจ จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. จากการศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองน่าน ที่จัดแสดงภายในหออัตลักษณ์นครน่าน พบว่า การจัดแสดงข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองน่าน ปรากฏข้อมูลในยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น ช่วงรัชกาลที่ 1 ซึ่งตรงกับสมัยของเจ้าผู้ครองนครน่าน คือ เจ้าฟ้าอัตถวรปัญโญ เท่านั้น แต่จากการรวบรวมข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองน่านแล้ว ผู้วิจัยพบว่าประวัติศาสตร์เมืองน่านมีมายาวนานมากกว่า 600 ปี และมีประวัติการย้ายเมืองมากกว่า 5 ยุคสมัย ซึ่งข้อมูลที่จัดแสดงภายในหออัตลักษณ์นครน่าน ยังคงขาดรายละเอียดที่ลึกลงเกี่ยวกับประวัติการย้ายเมืองในแต่ละยุคสมัย ดังนั้น ประเด็นด้านข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองน่านที่ได้ศึกษาวิจัย ควรมีการเพิ่มข้อมูลยุคสมัยต่าง ๆ ของเมืองน่านให้ครบ 5 ยุคสมัย ซึ่งประกอบด้วย ยุคที่หนึ่ง เวียงวรนคร ที่ตั้งปัจจุบันอยู่ที่ อ. ปัว ยุคที่สอง เวียงภูเพียงแช่แห้ง ที่ตั้งปัจจุบัน อยู่บริเวณ

วัดพระธาตุแช่แห้ง อ.ภูเพียง ยุคที่สาม เวียงใต้ ที่ตั้งปัจจุบัน อยู่บริเวณวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร อ.เมืองน่าน ยุคที่สี่เวียงเหนือ ที่ตั้งปัจจุบัน อยู่บริเวณบ้านสภารสและบ้านมหาโพธิ์ อ.เมืองน่าน และยุคที่ห้า เวียงนครน่าน ซึ่งย้ายกลับมาตั้งที่ปัจจุบันบริเวณวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารเช่นเดิม และการแสดงข้อมูลถึงเหตุการณ์สำคัญหรือข้อมูลสำคัญในแต่ละยุคสมัย พร้อมทั้งสาเหตุของการย้ายเมืองจากยุคสมัยหนึ่งไปสู่ยุคสมัยหนึ่ง ว่าสาเหตุหรือเหตุการณ์สำคัญใดที่ก่อให้เกิดการย้ายเมืองขึ้น นอกจากนี้ ข้อมูลเกี่ยวกับเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของการตั้งเมืองแบบล้านนาโบราณ ซึ่งถือเป็นจุดเด่นเป็นลักษณะเฉพาะตัวของการตั้งเมืองแบบล้านนา โดยในเมืองโบราณล้านนา เช่น เมืองเชียงใหม่ เมืองแพร่หรือเมืองเชียงแสน (จ. เชียงราย) มีการตั้งผังเมืองในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน แต่ปัจจุบันมีเพียงเฉพาะเมืองน่านแห่งเดียวเท่านั้น ที่ยังคงหลงเหลือร่องรอยให้เห็นการตั้งผังเมืองแบบล้านนาโบราณ ประกอบไปด้วย บ้านเจ้าเมือง ชวงเมือง วัดหลวงกลางเมืองและวัดหัวชวง โดยในเมืองอื่น ๆ ปัจจุบันแทบไม่ปรากฏให้เห็นร่องรอยลักษณะของผังเมืองเดิมหลงเหลืออยู่ ดังนั้น ข้อมูลนี้ควรเพิ่มเติมและจัดแสดงภายในหออัตลักษณ์นครน่านด้วย

2. การจัดแสดงนวัตกรรมการในหออัตลักษณ์นครน่าน ปัจจุบันหออัตลักษณ์นครน่านได้รับการออกแบบให้มีการจัดแสดงข้อมูลออกเป็น 9 ห้อง ประกอบด้วย 1) ห้องฉายวีดิทัศน์ 2) ห้องวิวัฒนาการสามพันเมืองน่านสู่รัตนโกสินทร์ 3) ห้องสายสัมพันธ์ล้านนาตะวันออก 4) ห้องใต้แผ่นดินแห่งเมืองน่าน 5) ห้องเจ้าฟ้าอัครวรปัญญา 6) ห้องวัฒนธรรมเฟื่องเรืองนามน่าน 7) ห้องสืบศิลป์ถิ่นน่าน 8) ห้องมรดกทางธรรมชาติและ 9) ห้องเย็นศิระเพราะพระบริบาท จากการถอดบทเรียนการทำงานของบุคลากรที่นำชมหออัตลักษณ์นครน่าน การจัดการประชุมรับฟังความคิดเห็นคณะกรรมการหออัตลักษณ์นครน่าน และการรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนโดยรอบหออัตลักษณ์นครน่าน การจัดแสดง ซึ่งมีแนวทางการปรับปรุงและพัฒนา 4 ส่วนได้แก่ การปรับปรุงด้านเนื้อหาและข้อมูล การปรับปรุงและพัฒนาด้านสื่อการเรียนรู้และนวัตกรรมการจัดแสดง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ในหออัตลักษณ์นครน่านและการปรับปรุงด้านอาคารสถานที่

3. การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้หออัตลักษณ์นครน่านให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นน่าน จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการหออัตลักษณ์น่านให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นน่าน ควรมีการวางบทบาทหน้าที่ของหออัตลักษณ์นครน่านให้ชัดเจน โดยมีการกำหนดหน้าที่ของหออัตลักษณ์นครน่านออกเป็น 4 บทบาท ประกอบด้วย 1) การนำชม 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Workshop) 3) การจัดกิจกรรมตามประเด็นและวาระโอกาส (Event) 4) การให้บริการโปรแกรม/เส้นทางการเรียนรู้ นอกจากการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนของหออัตลักษณ์นครน่านแล้ว การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนโดยรอบและบุคลากรของหออัตลักษณ์นครน่าน นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดคุณค่าและมูลค่า ที่สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานได้ด้วยตนเองและก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในชุมชนโดยรอบ

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้หออัตลักษณ์น่านนั้นแบ่งออกเป็น 4 ส่วนหลัก ๆ ได้แก่

1. การปรับปรุงด้านเนื้อหาและข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาและข้อมูล มีส่วนสำคัญและเป็นพื้นฐานในการจัดกระบวนการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ ที่ถูกต้องและมีความน่าสนใจ การลำดับและเรียบเรียงข้อมูลนับเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างการรับรู้ของผู้มาใช้บริการเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับ ชัยยศ (2552) ที่กล่าวถึง การจัดการแหล่งเรียนรู้ว่า จะต้องมีการนำข้อมูลความรู้ สามารถอ้างอิงถึงความมีอยู่ขององค์ความรู้ได้ นำมาเรียบเรียงให้เป็นระบบ เป็นหมวดหมู่ สามารถทำความเข้าใจได้และพร้อมต่อการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์

2. การปรับปรุงและพัฒนาด้านสื่อการเรียนรู้และนวัตกรรมการจัดแสดง ผลการวิจัยพบว่า สื่อการเรียนรู้ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข ให้ความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่มาใช้บริการ และมีความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของท้องถิ่น รวมทั้งการใช้สื่อเสมือนจริงที่สามารถสร้างประสบการณ์ให้กับผู้มาใช้บริการผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างครบทุกมิติ สอดคล้องกับ Neosphere (2019) ที่ระบุว่า หลังจาก 2 สัปดาห์ที่คนเราได้มีการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ คนเราจะจำ

เพียง 10% จากการอ่าน 20% จากการฟัง 30% จากการมองเห็น 50% จากการมองเห็นและการได้ยิน 70% จากการพูด และ 90% จากสิ่งที่เราพูดและทำ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ กาเย่ (Gagne) (สารานุกรมเสรี, 2562) ที่ระบุว่า องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ จะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของผู้เรียนรู้ การใช้สื่อและสิ่งเร้าความสนใจ และการกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้เกิดความสนใจในบทเรียน รวมทั้งความสัมพันธ์ของเรื่องราวที่เชื่อมโยงข้อมูลในแต่ละส่วน

3. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ในหออัตลักษณ์นครน่าน ผลการวิจัยพบว่า ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาและข้อมูลภายในหออัตลักษณ์นครน่าน รวมทั้งศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน โดยรอบหออัตลักษณ์นครน่าน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้กับหออัตลักษณ์นครน่าน ทั้งภายในหออัตลักษณ์นครน่านและในชุมชน สอดคล้องกับ ศิริญาญ์ (2560) ที่ระบุว่าแหล่งเรียนรู้ คือ แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ วิทยาการ และนวัตกรรมความรู้ที่สนับสนุนผู้เรียนให้ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เกิดประสบการณ์จากกระบวนการเรียนรู้

4. การปรับปรุงด้านอาคารสถานที่ ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของอาคารสถานที่ควรมีจุดสังเกตที่ชัดเจนเพื่อให้นักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปตัดสินใจเข้ามาใช้บริการได้ง่ายขึ้น รวมทั้งการตกแต่งสถานที่ควรคำนึงถึงการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ และดึงดูดความสนใจของผู้ใช้บริการ ที่มีข้อมูลและวัตถุจัดแสดงที่สลับเปลี่ยนหมุนเวียนไปตามวาระ โอกาสต่าง ๆ ได้ สอดคล้องกับกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ที่ระบุว่า แหล่งเรียนรู้ เป็น “แหล่ง” หรือ “ที่รวม” ซึ่งอาจเป็นสภาพ/สถานที่ หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้

ในด้านของการกำหนดบทบาทหน้าที่ของหออัตลักษณ์นครน่านในการเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น น่าน จากผลการวิจัยพบว่า หออัตลักษณ์นครน่านควรมีการกำหนดบทบาทการทำงาน (Functions) ออกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การนำชม (Navigation) เป็นภารกิจสำคัญในการให้บริการด้านข้อมูลความรู้ ที่จัดแสดงภายในหออัตลักษณ์นครน่าน ผลการวิจัยพบว่า การเพิ่มประสิทธิภาพในการนำชม ควรเพิ่มเติมบุคลากรจากชุมชนโดยรอบหออัตลักษณ์นครน่าน มาร่วมเป็นอาสาสมัครในการนำชมหออัตลักษณ์นครน่าน เพื่อให้มีบุคลากรเพียงพอต่อการรองรับผู้มาใช้บริการ ขณะเดียวกัน จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรของหออัตลักษณ์นครน่านและอาสาสมัครให้มีความรู้และทักษะในการเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และเป็นผู้สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้มาใช้บริการได้

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Workshop) เป็นภารกิจที่เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ ที่สำคัญอย่างยิ่ง ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนโดยรอบหออัตลักษณ์นครน่าน มีกลุ่มผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นให้หลายสาขา ที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับหออัตลักษณ์นครน่านได้ นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการที่เป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในหลากหลายสาขา ที่สามารถเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเช่นกัน จะเห็นได้ว่าหออัตลักษณ์นครน่านมีศักยภาพและโอกาสในการพัฒนางานด้านกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีศักยภาพสูง และมีความโดดเด่นกว่าแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน

3. การจัดกิจกรรมตามประเด็นและวาระโอกาส (Event) เป็นภารกิจสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมตามประเด็นและวาระโอกาส ควรสอดคล้องกับฤดูกาล วันสำคัญ และงานประเพณีในท้องถิ่น เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาหาข้อมูล และสร้างการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปที่สนใจ ได้รู้จักเรื่องราวของประเพณีและเทศกาลของท้องถิ่น ได้อย่างถูกต้องและน่าสนใจมากขึ้น นอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดกิจกรรมตามความสนใจเฉพาะกลุ่ม ทั้งในรูปแบบเวทีวิชาการ และกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้เกิดกระบวนการ เผยแพร่องค์ความรู้สู่การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ของเมืองน่าน

4. การให้บริการโปรแกรม/เส้นทางการศึกษาเรียนรู้ (Program and Learning Trail) เป็นภารกิจใหม่สำหรับหออัตลักษณ์นครน่าน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนโดยรอบหออัตลักษณ์นครน่านมีศักยภาพในการเป็นแหล่งเรียนรู้ในหลากหลายสาขา และมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาภายในหออัตลักษณ์นครน่าน ภารกิจในการให้บริการโปรแกรมและเส้นทางการศึกษาเรียนรู้ จะเป็นการขยายโอกาสให้กับหออัตลักษณ์นครน่านในการให้บริการผู้สนใจและเป็นการขยายโอกาส

สู่ชุมชนโดยรอบได้นำเสนอตัวตนและเรื่องราวของชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับหออัตลักษณ์นครน่านและคนในท้องถิ่น

สรุปผลการวิจัย

แนวทางในการพัฒนาหออัตลักษณ์นครน่าน สู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของเมืองน่าน ควรพัฒนา ออกแบบกิจกรรมและแผนงานของแหล่งเรียนรู้ โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน ทั้ง 4 บทบาทการทำงาน คือ การนำชม หออัตลักษณ์ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมตามประเด็นและวาระโอกาสต่าง ๆ และการให้บริการโปรแกรม/เส้นทางการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเส้นทางกับแหล่งเรียนรู้ชุมชน นอกจากการกำหนดบทบาทหน้าที่การทำงานที่ชัดเจนของ หออัตลักษณ์นครน่านแล้ว การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนโดยรอบหออัตลักษณ์นครน่านและบุคลากรของหออัตลักษณ์นครน่าน นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดคุณค่าและมูลค่า ที่สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานได้ด้วยตนเองและก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในชุมชนโดยรอบ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติที่ได้สนับสนุนงบประมาณทุนการวิจัยครั้งนี้ คณะกรรมการ บุคลากรของหออัตลักษณ์นครน่าน กลุ่มผู้นำชุมชน ตัวแทนจากกลุ่มอาชีพและกลุ่มผู้สูงอายุ ประชาชนในพื้นที่ทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาและให้ข้อมูลและคำปรึกษากับทีมวิจัย ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำปรึกษาตลอดการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2545). *การปฏิรูปการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพมหานคร. ม.ป.ท.
- กรมศิลปากร. (2544). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดน่าน*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ลักษณ์.
- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. (2552, 19 มีนาคม). *แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต*. https://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=7744&Key=news_research.
- ภาณุรังสี เตือนไธสง และวาณี อรรถจรุญสาธิต. (2558). นครน่านเมืองเก่าที่มีชีวิต: อัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 10(ฉบับพิเศษ), 123.
- ศิริญาญ์ เลียบคง. (2560). *การบริหารแหล่งเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา* [สารนิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยหาดใหญ่]. <https://oar.hu.ac.th/index.php/archives/1686>.
- สารานุกรมเสรี. (2562, 6 กันยายน). *องค์ประกอบที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้*. <https://th.wikipedia.org/wiki>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *การศึกษาตลอดชีวิตในสังคมไทยเพื่อศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟิก.
- Hsu, T. , Ke, H. and Yang, W. (2006) . Knowledge- based mobile learning framework for museums. *The Electronic Library*. 24(5). 635-648.
- Scott, K. and Merritt, E. (2011). Museums and the future of education. *On the Horizon*, 19(3), 188 -195.